

УДК 351:314.74:330.34

<https://doi.org/10.62664/cpa.2026.01.27>

Володимир ОЛЕНЮК,

здобувач вищої освіти

за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти,

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу ORCID

ID <http://orcid.org/0000-0002-2146-4598>

(© ОЛЕНЮК В., 2026)

ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВИ

У статті здійснено комплексний аналіз впливу міграційних процесів на соціально-економічний розвиток держави в умовах воєнних трансформацій та демографічної нестабільності. Теоретичне підґрунтя дослідження сформовано на основі узагальнення вітчизняних наукових підходів до інтерпретації міграції як багатовимірного явища, що поєднує демографічні, економічні та безпекові характеристики. Розкрито зміст категорій міграційного аналізу, зокрема міграційного сальдо, відтворення населення, демографічної безпеки та трудової мобільності. Обґрунтовано, що зовнішня вимушена міграція після 2022 року стала чинником структурних змін у віковій конфігурації населення, регіональному розподілі трудового потенціалу та фінансових потоках держави.

Емпірична частина ґрунтується на узагальненні актуальних статистичних даних міжнародних і національних інституцій щодо масштабів перебування громадян України за кордоном, вікової та регіональної структури біженців, а також динаміки чистого міграційного відтоку. Встановлено, що домінування молодого та працездатного контингенту серед осіб, які виїхали, формує довгострокові обмеження для ринку праці, інноваційного розвитку та

бюджетної стійкості. Проаналізовано вплив міграційних процесів на валовий внутрішній продукт, податкову базу, систему соціального забезпечення та територіальний розвиток. Запропоновано систематизацію наслідків зовнішньої міграції за сферами впливу з урахуванням короткострокових і середньострокових ефектів та макроекономічних ризиків.

Зроблено висновок про необхідність інтеграції міграційного чинника у стратегічне планування післявоєнного відновлення, формування інструментів реінтеграції та стимулювання повернення громадян, а також посилення політики відновлення людського капіталу як базового ресурсу соціально-економічної стабільності держави.

Ключові слова: *міграційні процеси, зовнішня міграція, соціально-економічний розвиток, людський капітал, ринок праці, демографічна безпека, регіональний розвиток, державна політика.*

Volodymyr OLENIUK,

PhD student

(third, educational and research level of higher education),

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

ORCID ID <http://orcid.org/0000-0002-2146-4598>

(© OLENIUK V., 2026)

THE IMPACT OF MIGRATION PROCESSES ON THE SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE STATE

The article provides a comprehensive analysis of the impact of migration processes on the socio-economic development of the state in conditions of military transformations and demographic instability. The theoretical basis of the study is formed on the basis of a generalization of domestic scientific approaches to the interpretation of migration as a multidimensional phenomenon that combines demographic, economic and security characteristics. The content of the categories of

migration analysis is disclosed, in particular, the migration balance, population reproduction, demographic security and labor mobility. It is substantiated that external forced migration after 2022 has become a factor in structural changes in the age configuration of the population, the regional distribution of labor potential and financial flows of the state.

The empirical part is based on a generalization of current statistical data from international and national institutions on the scale of Ukrainian citizens' stay abroad, the age and regional structure of refugees, as well as the dynamics of net migration outflow. It is established that the dominance of a young and able-bodied contingent among those who left creates long-term restrictions on the labor market, innovative development, and budget sustainability. The impact of migration processes on the gross domestic product, tax base, social security system, and territorial development is analyzed. A systematization of the consequences of external migration by spheres of influence is proposed, taking into account short-term and medium-term effects and macroeconomic risks.

The conclusion is made about the need to integrate the migration factor into the strategic planning of post-war recovery, the formation of reintegration tools and stimulating the return of citizens, as well as strengthening the policy of restoring human capital as a basic resource for the socio-economic stability of the state.

Keywords: *migration processes, external migration, socio-economic development, human capital, labor market, demographic security, regional development, state policy.*

Постановка проблеми. Міграційні процеси впродовж останніх десятиліть набули глобального характеру та істотно впливають на структуру населення, ринки праці й фінансові потоки держав. За даними Департаменту з економічних і соціальних питань ООН (UN DESA), кількість міжнародних мігрантів зросла з 173 млн осіб у 2000 р. до 281 млн осіб у 2020 р., а у 2024 р. оцінюється приблизно у 304 млн осіб, що становить близько 3,6 % населення світу [1]. Зазначена

динаміка свідчить про системний характер міграційних процесів і їхній вплив на макроекономічну стабільність, демографічний баланс і соціальну структуру суспільств.

Для України міграційний вимір набув особливої гостроти в умовах тривалої трудової міграції, демографічного старіння та повномасштабної збройної агресії. За оцінками міжнародних організацій, понад 6 млн громадян перебувають за межами країни як біженці або особи з тимчасовим захистом, ще понад 4,6 млн осіб зареєстровано як внутрішньо переміщених [2; 3]. Масштабне скорочення чисельності економічно активного населення поєднується з дефіцитом кадрів у секторах економіки, регіональними диспропорціями та зростанням навантаження на систему соціального захисту.

Особливої ваги за таких умов набуває роль державного управління, оскільки саме інституційна спроможність держави визначає характер і масштаби соціально-економічних наслідків міграції. Масові переміщення населення потребують узгоджених рішень у сферах ринку праці, регіонального розвитку, соціального захисту, освіти, відновлення людського капіталу та фінансової стабільності. Натомість фрагментарність статистичного обліку, недостатня інтеграція міграційної політики з економічною та соціальною стратегіями, а також обмеженість інструментів реінтеграції та стимулювання повернення громадян знижують ефективність управлінських рішень. За відсутності системної моделі оцінки впливу міграційних процесів на ключові макро- та мезоекономічні показники державна політика ризикує залишатися реактивною, що посилює довгострокові демографічні й структурні дисбаланси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному науковому дискурсі проблематика міграційних процесів в Україні розкривається у кількох взаємопов'язаних напрямках. О. Попик аналізує міграцію крізь призму екологічно-економічних трансформацій, підкреслюючи її вплив на територіальну структуру розвитку, зайнятість та просторову диференціацію соціально-економічних показників. М. Швець і Д. Задаля зосереджуються на

суб'єктному складі міграційних процесів, обґрунтовуючи багаторівневу систему учасників – від індивідуальних мігрантів до державних і міжнародних інституцій, що визначає складність правового та управлінського регулювання. О. Щербанюк розглядає міграцію як феномен подолання кордонів і трансформації просторової мобільності, акцентуючи на зміні масштабів та інтенсивності переміщень у контексті глобалізаційних і безпекових викликів.

Соціально-економічний вимір міграції в умовах воєнних потрясінь досліджують А. Сімахова та І. Церковний, які аналізують вплив вимушеного переміщення населення на структуру домогосподарств, ринок праці та систему соціального захисту. П. Безуглий розглядає чинники та наслідки міграційного руху з позицій суспільно-політичної стабільності та інституційної спроможності держави. О. Подра та Н. Петришин систематизують обсяги, причини й наслідки міграції, підкреслюючи зв'язок між трудовою мобільністю, демографічним спадом і економічними дисбалансами. Н. Голота, Р. Михайлов і М. Машталір доповнюють наукову дискусію аналізом впливу цифровізації на міграційні процеси, вказуючи на трансформацію механізмів регулювання та інтеграції мігрантів. Сукупність зазначених підходів формує комплексне бачення міграції як багатовимірного явища, проте інтегрована модель оцінки її впливу на соціально-економічний розвиток держави залишається недостатньо опрацьованою.

Метою статті є розроблення теоретико-методичних засад комплексної оцінки впливу міграційних процесів на соціально-економічний розвиток держави.

Виклад основного матеріалу. Теоретичне осмислення міграційних процесів у вітчизняній науці базується на чіткому визначенні базових категорій і їх системній інтерпретації. У дослідженнях О. Малиновської міграція визначається як територіальне переміщення населення зі зміною або без зміни місця постійного проживання, що впливає на структуру економічно активного населення, регіональні ринки праці та соціальну інфраструктуру [4, с. 40].

Авторка розглядає міграційні процеси як елемент державної політики та як чинник соціально-економічної безпеки, підкреслюючи необхідність поєднання демографічного й економічного аналізу.

Демографічний підхід розробляється у працях Е. Лібанової та О. Позняка в межах Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України [5]. У цих роботах використовуються категорії «міграційне сальдо», «міграційний приріст», «демографічна безпека», «відтворення населення», що дозволяє оцінювати вплив міграції на вікову структуру, коефіцієнти навантаження та довгострокову стабільність соціально-економічної системи. Дослідники доводять, що масовий відтік працездатного населення трансформує параметри ринку праці та змінює співвідношення між зайнятими і непрацездатними групами населення.

Вторгнення російської федерації стало найбільш масштабним чинником сучасної хвилі міграції, однак у наукових дослідженнях воно розглядається як елемент ширшого комплексу соціально-економічних детермінант. О. Сидорчук обґрунтовує прямий взаємозв'язок між рівнем соціально-економічної безпеки та інтенсивністю міграційних процесів, наголошуючи, що нестабільність ринку праці, зниження рівня доходів, соціальна незахищеність та інституційна слабкість формують середовище «виштовхування» населення [6]. Автор підкреслює, що неконтрольована міграція може створювати додаткові ризики для політичної та соціальної стабільності держави, зокрема через загострення безпекових викликів.

Дослідження Є. Іоніна показують, що масштабні переміщення населення упродовж останніх двох десятиліть включають не лише реакцію на зовнішні загрози, а й структурні зміни в економіці - падіння зайнятості, дефіцит робочої сили та обмеження інвестиційної активності, що спричинюють відтік населення за кордон та внутрішню мобільність, процеси впливають на ключові економічні показники, включно з ВВП, зайнятістю та інвестиційним кліматом, і потребують системного аналізу соціально-економічних наслідків [7].

Особлива увага у міграційних дослідженнях приділяється трудовій міграції як формі мобільності, що має прямий вплив на економіку та ринок праці. Аналіз тенденцій трудової міграції в Україні виявляє, що вона має значні масштаби, насамперед серед молоді працездатного віку, і призводить до дефіциту кваліфікованих кадрів, підвищення витрат бізнесу на підготовку персоналу, а також до зростання регіональних диспропорцій [8], а ці висновки узгоджуються з даними про структуру української трудової міграції, яка в останні роки охоплює як короткострокові поїздки за кордон для заробітків, так і формування триваліших транскордонних професійних потоків.

Державне регулювання міграційних процесів в Україні здійснюється на основі багаторівневої нормативної системи, що охоплює конституційні положення, спеціальні закони, підзаконні акти та міжнародно-правові зобов'язання держави. Конституція України гарантує свободу пересування, вільний вибір місця проживання та право залишати територію України, що формує базовий правовий фундамент міграційної політики. Разом із тим реалізація цих прав відбувається з урахуванням вимог національної безпеки, громадського порядку та захисту прав інших осіб.

Спеціальне законодавство регулює окремі сегменти міграційних процесів. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [9] визначає умови в'їзду, перебування та виїзду іноземців, порядок надання дозволів на тимчасове чи постійне проживання, а також підстави для примусового повернення або видворення. Закон України «Про імміграцію» [10] встановлює квотний механізм імміграції, підстави для надання дозволу на імміграцію та процедуру отримання посвідки на постійне проживання. Закон України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» [11] визначає порядок надання міжнародного захисту відповідно до положень Конвенції ООН про статус біженців 1951 року.

Регулювання внутрішнього переміщення населення здійснюється на підставі Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо

переміщених осіб» [12], який визначає правовий статус ВПО, гарантії соціального захисту, порядок обліку та надання допомоги. У період воєнного стану Кабінет Міністрів України ухвалив низку підзаконних актів щодо виплат, реєстрації та цифровізації процедур для ВПО, що забезпечує адаптацію регуляторного механізму до умов воєнних викликів.

Інституційно реалізацію міграційної політики забезпечує Державна міграційна служба України, яка здійснює оформлення документів, контроль за дотриманням міграційного законодавства, ведення реєстрів, надання адміністративних послуг у сфері громадянства та імміграції. Державна прикордонна служба України виконує функції контролю за перетином державного кордону, а Міністерство соціальної політики координує питання соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб та трудових мігрантів. МЗС України відповідає за консульський супровід громадян за кордоном і міжнародне співробітництво у сфері міграції.

Окремим напрямом державного регулювання є політика у сфері трудової міграції. Закон України «Про зайнятість населення» [13] передбачає механізми працевлаштування громадян за кордоном через ліцензованих посередників, регулює питання зовнішньої трудової міграції та захисту прав працівників. У рамках євроінтеграційного курсу Україна гармонізує національне законодавство з правом Європейського Союзу, зокрема в частині управління міграційними потоками, протидії нелегальній міграції та захисту прав мігрантів.

Таким чином, нормативне та державне регулювання міграційних процесів в Україні має комплексний характер і поєднує правові, інституційні та адміністративні механізми. Воно спрямоване на баланс між забезпеченням прав людини, управлінням міграційними потоками та збереженням соціально-економічної стійкості держави. У сучасних умовах воєнних викликів регуляторна система виконує також функцію стабілізації демографічної структури та мінімізації втрат людського капіталу.

Масштаби зовнішньої вимушеної міграції українського населення після 2022 року набули безпрецедентного характеру та сформували нову демографічну й економічну конфігурацію держави. За оцінкою Центру економічної стратегії станом на січень 2026 року за межами України перебуває 5,6 млн осіб, які залишили територію держави у зв'язку з повномасштабною війною [2]. Обсяг зовнішньої мобільності означає суттєве скорочення наявного людського потенціалу, що безпосередньо відображається на функціонуванні ринку праці, системи соціального забезпечення та бюджетної сфери.

Аналіз динаміки чистої міграції свідчить про трансформацію інтенсивності відтоку населення. Якщо у 2022 році чистий відтік через західні кордони становив понад 3 млн осіб, то у 2024 році – 459 тис., а у 2025 році – 303 тис. осіб, що на 34 % менше порівняно з попереднім роком. Вказана тенденція демонструє поступовий перехід від шокової фази вимушеного переміщення до структурної фази міграції, у межах якої рішення про виїзд дедалі більше зумовлюється очікуваннями щодо безпеки, зайнятості та якості життя [2]. Стабілізація темпів відтоку не означає зменшення загального міграційного навантаження, оскільки кумулятивний ефект попередніх років формує довгострокові соціально-економічні наслідки.

Вікова структура біженців свідчить про суттєві втрати трудового потенціалу. Частка осіб віком 18–65 років становить 66 %, при цьому понад половину складає молодь до 35 років.

Отже, демографічна конфігурація означає відтік найбільш економічно активної та мобільної частини населення. Скорочення чисельності молодого працездатного контингенту впливає на інноваційну динаміку, підприємницьку активність та довгострокові показники народжуваності. У результаті формується подвійний ефект: безпосереднє зменшення пропозиції робочої сили та потенційне звуження відтворювальної бази населення в середньостроковій перспективі.

Регіональна структура походження біженців поглиблює просторові диспропорції. Понад половина переміщених осіб походить зі східних і південних регіонів, значна частка з Києва та Київської області. Втрата населення в урбанізованих та індустріально розвинених регіонах означає зниження виробничого потенціалу, скорочення локальних ринків праці та зменшення податкової бази. Одночасно приймаючі громади в Україні та за кордоном отримують додатковий людський ресурс, що трансформує регіональні економічні баланси.

Просторове розміщення біженців у країнах Європейського Союзу також має економічне значення. Найбільша частка українців перебуває у Німеччині та Польщі. Вибір країни перебування корелює з віковими характеристиками та можливостями інтеграції на ринку праці. Молодші вікові групи частіше обирають країни з розвиненими соціальними системами та ширшими можливостями професійної реалізації. Така інтеграція підвищує ризик довгострокового закріплення за кордоном і, відповідно, структурного скорочення внутрішнього трудового потенціалу України.

Наміри повернення набувають особливого значення для прогнозування економічного відновлення. За результатами репрезентативного опитування, близько 43 % біженців декларують готовність повернутися, водночас 36 % не планують такого кроку. Сценарні розрахунки свідчать, що за середнього сценарію після завершення війни повернеться близько 1,6 млн осіб, тоді як 2,7 млн залишаться за кордоном. За песимістичного сценарію кількість тих, хто залишиться, може сягнути 3 млн. Вказані параметри мають принципове значення для формування макроекономічних прогнозів, зокрема щодо обсягів робочої сили, внутрішнього споживання та інвестиційного попиту [2].

Проблематика тимчасового захисту в ЄС до 2027 року формує додатковий вимір невизначеності. Частина біженців уже має альтернативні правові підстави для перебування або планує їх отримати. Така інституційна інтеграція підвищує ймовірність довгострокового проживання за межами України. За умов

збереження тенденції до закріплення за кордоном міграційний процес трансформується з вимушеної тимчасової мобільності у структурну еміграцію.

Емпіричний аналіз факторів, пов'язаних із намірами повернення, здійснюється із застосуванням впорядкованої логіт-моделі. Залежною змінною виступає задекларований намір повернення, незалежними соціально-демографічні та економічні характеристики респонденті, інструментарій дозволяє виявити статистичні зв'язки між рівнем зайнятості, доходом, віком, регіоном походження та схильністю до репатріації. Отримані результати не інтерпретуються як причинно-наслідкові залежності, проте формують підґрунтя для обґрунтованого сценарного моделювання.

Узагальнюючи викладене, можна констатувати, що сучасні міграційні процеси мають комплексний і довгостроковий вплив на соціально-економічний розвиток України. Демографічні втрати, скорочення молодого працездатного населення та ймовірність неповернення значної частини громадян створюють структурні обмеження для післявоєнного відновлення. Водночас масштаби потенційного повернення визначатимуть швидкість відновлення виробничого потенціалу, внутрішнього попиту та інституційної стабільності.

Систематизація впливу зовнішньої міграції на соціально-економічний розвиток України (2022–2026 рр.) відображено у таблиці 1.

Систематизація впливу міграційних процесів свідчить про багатовимірний характер трансформацій. Демографічний чинник виступає базовим детермінантом економічних змін, оскільки скорочення чисельності молодого та працездатного населення безпосередньо знижує потенційний обсяг виробництва та інноваційну динаміку.

Таблиця 1.

Систематизація впливу зовнішньої міграції на соціально-економічний розвиток України (2022–2026 рр.)

Сфера впливу	Параметри міграції	Короткострокові наслідки	Середньо- та довгострокові наслідки	Макроекономічні ризики
Демографічна структура	5,6 млн осіб за кордоном; 66% - працездатне населення; 56% - молодь до 35 років	Зменшення чисельності населення; зниження коефіцієнта демографічного навантаження у приймаючих країнах	Старіння населення; скорочення народжуваності; дисбаланс вікової піраміди	Зменшення трудового потенціалу; зростання навантаження на систему соціального забезпечення
Ринок праці	Висока частка економічно активних осіб серед біженців	Дефіцит робочої сили в окремих секторах; регіональні диспропорції зайнятості	Структурний кадровий дефіцит у промисловості, будівництві, сфері послуг	Гальмування післявоєнного відновлення; зростання витрат на залучення та підготовку кадрів
Валовий внутрішній продукт	Чистий відтік у 2025 р. – 303 тис. осіб; сценарій неповернення 2,7–3 млн	Зниження внутрішнього попиту; скорочення обсягів виробництва	Зменшення потенційного ВВП; обмеження інвестиційної привабливості	Уповільнення темпів економічного зростання; ризик втрати частини інноваційного ресурсу
Фіскальна система	Скорочення податкової бази через зменшення кількості платників	Зменшення надходжень ПДФО та ЄСВ	Підвищення навантаження на бюджет у частині соціальних виплат	Дефіцит бюджету; необхідність зовнішнього фінансування
Соціальна структура	43% декларують намір повернення; 36% не	Невизначеність у плануванні соціальної політики	Формування сталої діаспори; трансформація	Ризик довготривалої депопуляції окремих регіонів

	планують повернення		сімейних моделей	
Регіональний розвиток	52% біженців – зі сходу та півдня; 24% – Київ і область	Ослаблення економічної активності у промислових регіонах	Посилення регіональних диспропорцій; концентрація економічного відновлення в окремих центрах	Нерівномірність територіального розвитку

Джерело: *розроблено автором*

Фіскальний ефект проявляється через зменшення податкових надходжень та зростання соціального навантаження на бюджет. За умов післявоєнного відновлення структурний дефіцит робочої сили може стати одним із обмежень економічного зростання. Сценарний прогноз неповернення 2,7–3 млн осіб означає довготривалу зміну параметрів внутрішнього ринку та трудового балансу.

Регіональний вимір демонструє нерівномірність наслідків, оскільки відтік населення з індустріально розвинених територій посилює просторові диспропорції. У середньостроковій перспективі економічна політика має бути спрямована на стимулювання повернення, реінтеграцію трудового потенціалу та компенсацію демографічних втрат через підвищення продуктивності праці й технологічну модернізацію.

Як було встановлено в ході аналізу демографічних і економічних наслідків зовнішньої міграції, відтік працездатного населення формує довгострокові структурні дисбаланси. У зв'язку з цим першочерговим завданням державної політики має стати створення інституційно оформленої програми повернення та реінтеграції громадян. Йдеться про комплекс заходів, що поєднує податкові стимули для роботодавців, які працевлаштовують осіб після повернення, компенсацію частини витрат на релокацію, а також спрощене визнання дипломів і професійних сертифікатів, отриманих у країнах перебування. Не можна не

зважати на те, що без гарантій стабільної зайнятості та доступу до житла навіть декларований намір повернення не трансформується у фактичне повернення.

Разом із тим, як свідчать дані щодо дефіциту кадрів у будівництві, енергетиці та промисловості, проблема має не лише кількісний, але й якісний характер. Відповідно до цього необхідно коригувати державне замовлення у системі професійної та вищої освіти з орієнтацією на потреби післявоєнного відновлення. Доцільно впровадити регіональні програми перекваліфікації з прив'язкою до конкретних проєктів реконструкції інфраструктури. Крім того, слід передбачити механізм співфінансування навчання з боку бізнесу, що дозволить скоротити часовий розрив між підготовкою кадрів і їх фактичним залученням до виробництва.

У зв'язку з викладеним вище логічним є посилення фіскальних компенсаторів демографічних втрат. Скорочення податкової бази потребує розширення інструментів детінізації зайнятості та цифровізації адміністрування податків. Доцільним є запровадження спеціального режиму податкового резидентства для громадян, які працюють дистанційно за межами країни, але зберігають економічні зв'язки з Україною. Більше того, необхідно створити стимули для добровільної сплати соціальних внесків особами, які тимчасово перебувають за кордоном, що дозволить підтримати стабільність пенсійної системи.

Доцільно також розширити програми доступного житлового кредитування для молодих сімей, забезпечити розвиток мережі дошкільних закладів та стимулювати гнучкі форми зайнятості батьків. Такі заходи здатні зменшити демографічну невизначеність і стабілізувати вікову структуру населення.

Особливої уваги потребує регіональний вимір. Як свідчить аналіз територіального походження біженців, значних втрат людського капіталу зазнали східні та південні області. У зв'язку з цим інвестиційна політика має бути спрямована на формування економічних «точок зростання» саме в цих регіонах. Йдеться про створення індустріальних парків, податкові пільги для підприємств,

що релокуються, а також пріоритетне фінансування транспортної та енергетичної інфраструктури. У протилежному випадку посилюватиметься територіальна асиметрія розвитку.

Разом із тим, частина громадян може залишитися за кордоном у середньостроковій перспективі. У цьому контексті доцільно розвивати механізми циркулярної міграції та залучення діаспори до інвестиційних і наукових проєктів. Необхідно створити цифрову платформу взаємодії з українськими фахівцями за кордоном, що забезпечить трансфер знань, технологій та фінансових ресурсів, що дозволить інтегрувати зовнішній людський капітал у національну економіку навіть без повного фізичного повернення.

Отже, запропоновані заходи мають реалізовуватися як взаємопов'язаний комплекс, що охоплює демографічну, трудову, фіскальну та регіональну політику. У підсумку ефективність реагування на міграційні виклики визначатиметься не окремими інструментами, а узгодженістю стратегічних рішень та їх довгостроковою спрямованістю на відновлення людського капіталу України.

Висновки. Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна констатувати, що міграційні процеси виступають системним чинником трансформації соціально-економічного розвитку України. Запропоновані теоретико-методичні засади дозволяють розглядати зовнішню міграцію у взаємозв'язку демографічних, трудових, фіскальних та регіональних ефектів, що забезпечує цілісну оцінку її впливу на макроекономічну стабільність. Як свідчать отримані результати, відтік молодого працездатного населення формує довгострокові структурні обмеження для відновлення виробничого потенціалу, внутрішнього попиту та бюджетної рівноваги, що зумовлює необхідність інтеграції міграційного чинника у стратегічне планування розвитку держави.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленням кількісного аналізу сценаріїв повернення населення та їх впливу на макроекономічні

показники, а також із розширенням регіонального виміру оцінювання міграційних втрат. Доцільним є застосування економіко-математичного моделювання для прогнозування змін трудового балансу, продуктивності праці та бюджетної стійкості, а також емпірична оцінка ефективності інструментів державної міграційної політики в умовах післявоєнної трансформації економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. United Nations Department of Economic and Social Affairs. International Migration 2020 Highlights. New York : United Nations, 2021. January. URL: <https://www.un.org/development/desa/pdf>.
2. Українські біженці після чотирьох років за кордоном. П'ята хвиля дослідження. URL: <https://ces.org.ua/ukrainian-refugees-fifth-wave>.
3. Понад 4,6 млн переселенців в Україні потребують житла : готується нова стратегія. URL: <https://slovoproslovo.info/4-6-mln-vpo-potrebuiut-zhytla-ukraina-2026>.
4. Малиновська О. А. Міграційна політика : глобальний контекст та українські реалії : монографія. Київ: НІСД, 2018. 472 с.
5. Українське суспільство : міграційний вимір : нац. доповідь. Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. Київ, 2018. 396 с.
6. Сидорчук О. Г. Міграційні тенденції в Україні : безпековий аспект. *Публічне адміністрування : теорія та практика*. 2019. Вип. 1 (21). С. 1-12.
7. Іонін Є., Загородний В. Вплив міграційних процесів на соціально-економічне становище України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-34>.
8. Неговська Ю. М., Белень М. В., Грицишена З. О. Міграційні процеси в Україні : виклики, економічні наслідки та шляхи реагування. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 3 (285). С. 286-297.

9. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>.

10. Про імміграцію : Закон України від 07.06.2001 № 2491-III. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2491-14>.

11. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08.07.2011 № 3671-VI. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>.

12. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.

13. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.

REFERENCES

1. United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2021). International Migration 2020 Highlights. New York : United Nations. January. URL: <https://www.un.org/development/desa/pdf>. [in English]

2. Ukrainian refugees after four years abroad : Fifth wave of research. URL: <https://ces.org.ua/ukrainian-refugees-fifth-wave>. [in Ukrainian]

3. More than 4.6 million displaced persons in Ukraine need housing : A new strategy is being prepared. URL: <https://slovoproslovo.info/4-6-mln-vpo-potrebuieut-zhytla-ukraina-2026>. [in Ukrainian]

4. Malynovska, O. A. (2018). Migration policy : Global context and Ukrainian realities. Kyiv : National Institute for Strategic Studies. [in Ukrainian]

5. Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine. (2018). Ukrainian society : Migration dimension : National report. Kyiv. [in Ukrainian]

6. Sydoruk, O. H. (2019). Migration trends in Ukraine : Security aspect. *Public Administration : Theory and Practice*, 1 (21), 1-12. [in Ukrainian]
7. Ionin, Ye., & Zahorodnyi, V. (2024). The impact of migration processes on the socio-economic situation in Ukraine. *Economy and Society*, 63. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-34>. [in Ukrainian]
8. Nehovska, Yu. M., Belen, M. V. & Hrytsyshena, Z. O. (2025). Migration processes in Ukraine : Challenges, economic consequences and response mechanisms. *Actual Problems of Economics*, 3 (285), 286-297. [in Ukrainian]
9. Law of Ukraine On the Legal Status of Foreigners and Stateless Persons No. 3773-VI (2011, September 22). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>. [in Ukrainian]
10. Law of Ukraine On Immigration No. 2491-III (2001, June 7). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2491-14>. [in Ukrainian]
11. Law of Ukraine On Refugees and Persons in Need of Additional or Temporary Protection No. 3671-VI (2011, July 8). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>. [in Ukrainian]
12. Law of Ukraine On Ensuring Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons No. 1706-VII (2014, October 20). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>. [in Ukrainian]
13. Law of Ukraine On Employment of Population No. 5067-VI (2012, July 5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>. [in Ukrainian]

Дата першого надходження статті до видання: 20.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026